

*Жанрова палітра
музичного мистецтва*

Музика як вид мистецтва.

Твори мистецтва — кожний своєю мовою — відображають навколишній світ, настрої, емоції. Музика – мистецтво, у якому дійсність відображається засобами звукових художніх образів. Воно спрямоване, перш за все, на емоційну і чуттєву сферу людини. Музика – не просто звуки, це – гармонія – створена людиною, яка виражає глибокі й складні людські почуття.

В наш час розвиток усіх засобів комунікації сприяв поширенню музики: радіо, телебачення, різноманітні засоби механічного запису ввели її в буквальному значенні слова в кожен будинок. І як і раніше вона залишається з усіх мистецтв не тільки найбільш всеосяжною і розповсюдженою, але і найбільш складною, найбільш важкою для осягнення.

Мовою музики є звук, мелодія, тембр, темп, лад, динаміка, фактура тощо. Як і в образотворчому мистецтві, музичний твір має неповторний мелодійний і ритмічний рисунок. Мелодія, ніби лінія у малюнку, буває різною: хвилястою, ламаною, орнаментально прикрашеною, складеною з окремих мелодійних відрізків. Від плавного, крокуючого чи стрибкоподібного руху залежить характер музики: спокійний, збентежений, грайливий, рішучий.

Музичні

У музиці, як і в інших мистецтва за час їхнього існування, склалися різні види творів - вокальні, інструментальні, театральні. Різновиди творів у межах одного виду мистецтва називають французьким словом жанр (genre). Музичні жанри - це різні види творів, об'єднані між собою подібним змістом, характером, а також властивими, своєрідними виразними засобами й особливостями музичної мови.

Не всі музичні жанри виникли в один час. Опера, наприклад, народилася в Італії наприкінці XVI століття, а симфонічну поему створив у середині XIX століття Ференц Лист. За час свого існування різні жанри сильно змінювалися, але усі зберегли при цьому свої основні ознаки. *Так, опера - це твір для музичного театру, що має сюжет, ставиться в декораціях і виконується артистами-співаками й оркестром.*

Її не переплутаєш з балетом чи симфонією. Але й опери бувають різні: історичні, героїчні, комічні, ліричні... Усі вони мають свої характерні риси, хоча належать одному - оперного жанру. І тоді, коли нам треба підкреслити, про який саме вид опери мова йде, ми знову, але в більш вузькому значенні слова, уживаємо термін «жанр». Ми говоримо: жанр ліричної опери, жанр музичної драми, жанр епічної опери...

Усередині загального поняття «жанр (вид) вокальної музики» ми розрізняємо жанри романсу, пісні тощо. Таким чином, музичні жанри як види мистецтва поділяються на:

- вокальні (камерні: пісня, романс, дует, тріо, ноктюрн...),
- хорові: кантата, ораторія);
 - інструментальні (камерні: ноктюрн, прелюдія, пісня без слів, баркарола, балада, етюд, токато, скерцо, каприс тощо, симфонічні: сюїта, симфонія, концерт..);
- театральні (опера, балет, оперета, мюзикл)

Є в цього терміна ще одне значення. Бува, про художника говорять: «Він – жанрист». Це означає, що художник створює картини на побутові сюжети. Такі картини писав, наприклад, В. Перов. З живопису слово жанр у такому значенні перейшло в інші мистецтва, у тому числі й музику. Якщо ми говоримо про який-небудь твір: «У ньому присутні жанрові епізоди», - то це означає, що композитор ввів у нього пісню, танець чи марш.

Вокальн

Музика, що виконується голосом, називається вокальною. Через спів людина може виразити настрої, емоції, почуття й переживання, а може змалювати навколишній світ. У співі передаються характерні мовні інтонації: питальні, окличні, стверджувальні, інтонації подиву тощо. Між словесною і музичною мовами існує багато спільного. Саме завдяки інтонації ми передаємо різні емоційні стани. Емоції можна також відобразити мімікою, жестами й рухами, як, наприклад, артисти в театрі, танцівники в балеті. У мові зміст зрозумілий і без інтонації, а музичну мову можна збагнути тільки завдяки інтонації, яка становить основу будь-якої мелодії, визначає її неповторний характер.

Ведуча роль у вокальній музиці належить мелодії, в якій зосереджена головна думка твору, виражена сутність музичного образу.

Вокальна музика являє собою поєднання двох видів мистецтва: музики і поезії. Тому твори вокальної музики зазвичай пишуть на віршовані тексти. Але деякі співаються без слів, протягуючи голосний звук або склад. Такий спів без слів називається вокалізмом. Проте саме забарвлення людського голосу надає вокальній музиці неповторності й чарівності. За висотою співочі голоси розподіляють на високі, середні та низькі. Серед чоловічих -- це тенор, баритон і бас. Серед жіночих — сопрано, мецо-сопрано і контральто. Висота, сила, забарвлення голосу (тембр) мають важливе значення для створення музичних образів. Тендітність і ніжність краще передає сопрано, а мужність і рішучість — бас або баритон. Усесвітньо відомими співаками були *Енріко Карузо* (тенор), *Федір Шаляпін* (бас), *Марія Каллас* (сопрано), серед українських співаків — *Соломія Крушельницька* (сопрано), *Анатолій Солов'яненко* (тенор) та багато інших. Спів розрізняють за кількістю учасників (сольний, ансамблевий - дует, тріо, квартет, квінтет тощо та хоровий), за манерою виконання (народний, академічний, естрадний).

Вокальна музика включає велику кількість різних жанрів:

- камерні вокальні твори (пісня, романс, твори для вокальних ансамблів);
- хорові твори (хори, кантати, ораторії, оперні номери).

Камерна музика призначена для одного чи декількох виконавців та звучить в умовах порівняно невеликих концертних приміщень. Основним камерно-вокальним жанром є пісня. Розрізняють пісні народні й авторські. В народному пісенному мистецтві кожної країни рельєфно виступають своєрідні риси мелодики, ритміки, манери виконання. Більшість народів має різні види пісень: трудові, ігрові, обрядові, сімейно-побутові (колискові, весільні, похоронні, голосіння), хороводні, танцювальні, величальні, ліричні, героїко-епічні, жартівні, сатиричні. І всі ці види пісень формувалися у тісному зв'язку з їхнім громадським життям, його трудовою діяльністю і сімейно-побутовим устроєм. Народна пісня — мистецтво усної традиції. От чому будь-яка народна пісня існує у багатьох різновидах - варіантах, більш простих і складних, більш давніх чи торкнутих пізнішими впливами. Наприкінці XVIII початку XIX століття поряд з поняттям «камерна пісня» став застосовуватися термін «романс». Романс – невеликий вокальний твір для голосу із супроводом. У середньовічній Іспанії слово «романс» означало просту, пісню народного складу на іспанському побутовому діалекті. У XVIII столітті романс отримав поширення у Франції, а пізніше у Росії, Україні. Виконувалися романси під гітару — улюблений інструмент міського побуту.

Хорова музика – музика, призначена для виконання хорovими колективами, найбільш демократичний і доступний вид музичного мистецтва. Вона звучить в концертних залах, філармоніях, храмах.

Ораторія — великий музично-драматичний твір для хору, співаків-солістів, оркестру. На відміну від опери ораторія призначена для концертного виконання без сценічної дії, без декорацій, костюмів. Монументальні ораторії створив в Англії в 30— 40-х роках XVIII століття великий німецький композитор Г. Гендель. У його героїчних епопеях на старозавітні біблійні сюжети («Самсон», «Іуда Маккавей») головним діючим персонажем є народ. Широку популярність одержали дві ораторії Й. Гайдна «Створення світу» (на біблійну тему) та «Пори року».

- Жанр - різновид твору в межах одного виду мистецтва.
- Вокальна музика(спів) – це найдавніше виконання музики, мистецтво передавання художнього змісту музичного твору засобами співацького голосу; тісно пов'язане зі словом, інтонацією, вона надає звучанню емоційної виразності.
- Інтонація —характер мовлення, що виражає почуття; в музиці спосіб відображення музичного змісту.
- Мелодія— музична думка, виражена одноголосно.
- Хор — великий вокальний колектив (більш як 12 осіб).
- А капела— хоровий спів без інструментального супроводу.
- Камерна музика – музика, призначена для одного чи декількох виконавців, що звучить в умовах порівняно невеликих концертних приміщень.
- Пісня – найбільш поширений жанр вокальної музики, що поєднує словесний та музичний образи, а також твір, призначений для вокального виконання.
- Романс – невеликий вокальний твір для голосу із супроводом
- Ораторія— великий музично-драматичний твір для хору, співаків-солістів, оркестру.
- Кантата- твір для співаків-солістів, хору й оркестру менших розмірів, ніж ораторія.

Концерт за змістом і за формою побудови має багато спільного із симфонією. Слово «концерт» означає «змагатися». Зародився цей музичний жанр в Італії, у трьох видах: як хоровий, оркестровий чи сольний твір для одного чи декілька інструментів з оркестром. Композитори XVIII століття (А.Вівальді, В.А.Моцарт) любили писати концерти для духових інструментів: флейти, труби, валторни чи кларнета. Виконання концерту вимагає від соліста досить високого рівня майстерності, віртуозності. Солоіст і оркестр немов змагаються по-різному. Часом оркестр ніби перебиває соліста, то сперечаючись з ним у майстерності, то тріумфально і могутньо розвиваючи одну з головних тем. Зразкові концерти для різних інструментів (в основному для фортепіано, скрипки написали Л. Бетховен, Ф. Мендельсон, Е. Гріг, П. Чайковський.

Дякую за увагу!